FIKIH KÖŞESİ YAZILARI

(Helal Haram Gıdalar Hakkında Sorular)

Jelatin, şellak, karmin, lab maddesi, etil alkol gibi maddelerin gıdalarda kullanılması helal midir?

Bazı maddeler var ki, bunlar normalde gıdanın besleyici unsurlarından olmadıkları halde, gıda üretiminde teknolojik işlemlere yardımcı olma, bozulmayı önleme, dayanıklılığı arttırma, besleyici değeri koruma, renk, görünüş ve lezzet gibi duyusal özelliklerini düzeltme ve koruma gibi değişik maksatlarla besinlere katılırlar. Bunlara katkı maddeleri denir.

Jelatin, şellak, karmin, lab maddesi, etil alkol gibi maddeler işte bu katkı maddelerinden bazılarıdır.

Jelatin, spesifik koşullar altında şeffaf jel oluşturma yeteneğine sahip, suda çözünebilen fonksiyonel bir proteindir. Genel olarak hayvan dokularında, kasları kemiklere bağlayan, kemikleri birbirine ve diğer organlara bağlayan kısımlarında bulunan kolejenden laboratuvarda çeşitli yollarla elde edilen bir maddedir. Hayvanların (çoğunlukla sığır ve domuzların) deri, kemik ve bağ dokularının kaynatılması ile üretilir.

Şellak, Hindistan ve Güney Asya'da yetişen Palas ağaçlarında beslenen Coccus lacca isimli bir böceğin dişisinin (Gomalak Böceği) lak salgı maddesidir. Sarı-kahverengi tonlarında ince pulcuklar şeklindedir. Ağaçlara yapışık halde bulunur. Bu ağaçların kabukları zaman zaman kazınarak bu madde alınır, biriktirilir, ezilir, yıkanır ve kurutulur. Boyacılıkta, cilalamada, mürekkep yapımında, mühür mumu yapımında, ses kaydedicilerde kullanılabildiği gibi, çeşitli gıdalarda kaplama ve parlatma işlemlerinde de istimal edilir. Örneğin ilaç sektöründe, tablet, draje şekerleme, bonbon, çikolata gibi ilaç ve gıda maddelerinde parlatıcı olarak kullanılır. Bu işlemlerde kullanılan şellakın içerisinde ezilmiş böceğin parçaları da bulunabilir.

Karmin, gıda renklendiricisi olarak kullanılan genellikle kahverengi ve kırmızı arası renklerin elde edildiği bir böceğin adıdır. Karmin böceği kaktüslerde parazit olarak yaşar. Başta çeşitli gıda maddelerine renk vermenin yanı sıra tekstil, kozmetik sanayinde de kullanılır. Karmin denilen bu katkı maddesi adı ile müsemma bu böceğin dişilerinden veya yumurtalarından çıkartılan bir renk maddesidir.

Lab maddesi (Peynir mayası), hayvanların midesinde bulunan enzimlerden veya bitkisel olarak elde edilen bir katkı maddesidir ki, sütün peynir haline gelmesi için kullanılır.

Etil alkol (etanol), çeşitli tahıl, meyve ve köklerindeki karbonhidratların fermantasyonuyla elde edilen, alkollü içkilerin yapısında bulunan, organik çözücü olarak kullanılan, renksiz ve yanıcı kimyasal bir bileşiktir.

Bu tür katkı maddelerinin hükmü, din alimleri arasında tartışılan bir konudur. Şayet bu maddeler (jelatin, lab mayası gibi), eti yenen ve İslami usule göre kesilmiş hayvanlardan elde edilen maddeler ise, helal olmasında şüphe yoktur. Eti yenmeyen veya İslamî usullerle kesilmemiş hayvanlardan elde edilmişse haram olmasında yine şüphe yoktur. Eğer bu maddeler insan sağlığına zarar veren veya normalde yenilmesinde şüphe olan hayvanlardan (karmin ve şellak gibi) elde edilmişse, en azından şüpheli olduğu için uzak durulması gerekir. Bir madde sarhoş edici özellik taşıyor ve içildiği zaman sarhoş ediyorsa bu madde de haramdır ve uzak durmak gerekir. Eti yenen ve İslamî usullerle boğazlanmış hayvanların midesinde bulunan enzimlerden elde edilen peynir mayası helaldir. Etil alkol, tarifinde de görüldüğü gibi, potansiyel olarak tahıllarda ve meyvelerde vardır. Var olan bu alkol damarı bekletilir, mayalandırılır ve sarhoş edici içki haline getirilirse bu yasak ve haram olan içki olur. Nitekim Peygamber Efendimiz (as): ***"Üzümden içki yapılır, hurmadan içki yapılır, baldan içki yapılır, buğdaydan içki yapılır, arpadan içki yapılır. Ben sizi bütün sarhoş edicilerden yasaklıyorum."***[1] buyurur. Meyvelerde kuvve halinde bulunan etil alkoller, belli bir mayalama süresine tabi tutulmamış ise, kullanılması caiz olur. Ancak mayalaşma oluşmuş alkollerin kullanılması caiz değildir.

Şüpheli gıdalar caiz midir? Yiyecek ve içeceklerin helalliği konusunda şüpheye düşülürse ne yapmak gerekir?

Numan b. Beşir (ra)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (as) şöyle buyurmuştur: ***"Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da tebrie etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."***[2]

---

[1] Ebû Dâvud, Eşribe 4, (3676); Tirmizî, Eşribe 8, (1873

[2] Buharî, İman 39, Büyû 2; Müslim, Müsâkât 107, H. No: 1599; Ebû Davûd, Büyû 3, H. No: 3329, 3330; Tirmizî, Büyû 1, H. No: 1205; Nesâî, Büyû 2, H. No: 7, 241

Hadis-i Şerif bize şüpheli gıdalar karşısında nasıl davranmamız gerektiğini gayet açık bir şekilde ifade etmektedir. Buna göre bir gıda maddesinin helal veya haramlığında şüphe söz konusu ise, haram olması yönü tercih edilir ve ondan uzak durulur.

Gıdaların helal olup olmadığını araştırmak gerekir mi?

Bir müslüman olarak günlük hayatımızın en önemli çabalarından birisi de helal kazanç, helal yiyecek ve içecek temini için gayret etmektir. Helal gıda konusu hem kişinin kendisini hem de bakmakla mükellef olduğu aile fertleri için söz konusudur. Biz biliyoruz ki, insanın ilk imtihanı helal gıda konusunda olmuştur. Hz. Adem (as) babamızla Hz. Havva annemizin cennette ilk imtihanları yeme konusuydu ve onlar ne yazık ki, ya da bir hikmet gereği, bu imtihanı kaybettiler. Buradan anlıyoruz ki, yeme içme mevzusu önemli bir imtihandır. Ayrıca yiyip içtiklerimiz her yönüyle şahsiyetimizde etkiler bırakır. Nitekim Peygamber Efendimiz (as), Enes (ra)'e hitaben ***"Ey Enes, helâl kazan duan kabul olur. Zira, kişi ağzına haram bir lokma götürse, kırk gün duası kabul olunmaz"*** buyurdu.[3] Diğer bir hadis-i şerif ise şöyledir: ***"Kim nefisin dilencilikten korumak, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmek ve fakir komşularına yardım etmek için helâlinden kazanırsa o kimse kıyamet gününde Allah'ın huzuruna yüzü ayın on dördü gibi parıl parıl parladığı halde varır."***[4] Dolayısıyla helale ulaşma konusunda son derece dikkatli olmamız bir zorunluluktur. Çünkü haram gıda insanoğlunu nasıl cennetten kovdurdu ise, cennete girmesine de engel olabilir. Uyanık olmalıyız.

Enerji veren içecekleri içmek helal midir?

Enerji içecekleri, dayanıklılığı ve fiziksel performansı arttırmak düşüncesiyle üretilmiş olan içeceklerdir. Enerji içeceklerinin hükmü hakkında bu içeceklerin içene sağlık açısından hemen veya gelecekte zarar verip vermemesi, sarhoş edip etmemesi cihetiyle bakmak gerekir.

Enerji içeceklerinin temel içeriklerinde, kafein, şeker, vitamin B, etil alkol vs. maddeler bulunur. Bu maddelerin bir kısmı örneğin kafein, vücutta doğal olarak bulunur. Fakat sorun bu maddelerin enerji içeceklerinde daha yüksek dozlarda bulunmasıdır. Bilim adamları, kafeinin gelişim halindeki beyni etkileyebileceğini, vücuttaki bağışıklığın azalmasına sebep olabileceğini belirtmektedirler. Ayrıca, enerji içeceklerinin uyuşturucu bağımlılığına yol açmasından da endişe duymaktadırlar.

Netice olarak; kafeinli içecekler; çay, kahve ve koladaki kafein, sağlığa zararlı olmadıkça içilmesinde sakınca yoktur. Çünkü çoğu zarar veren mubah bir şeyin, zarar vermeyen az

---

[3] Buharî, Sahih, 6/357

[4] Ebû Nuaym, Hilye, 8/215

miktarının kullanılması haram değildir. Alkollü içkilerin ise, hiç zarar vermese de, bir damlası dahi haramdır. Bu bağlamda içerisinde kafein bulunan enerji içecekleri haram değildir. Ancak kişinin sağlık durumuna olan etkisi dikkate alınarak içilmelidir. Sağlığa zarar verecek ölçüde içilmesi kattiyetle doğru değildir. Allah en iyisini bilir.

M. Hulusi Ünye